

Od popratnih kulturnih manifestacija, vezanih uz ovaj simpozij, valja spomenuti odličan koncert Muzičke škole i Zbora madrigalista iz Jennersdorfa, priređen u župnoj crkvi, te ekskurziju u dvorac Schlaining i Güssing.

Organizacija skupa bila je na visokoj razini, što je svakako pridonijelo uspjehu simpozija »Mogersdorf«.

Božena Vranješ-Soljan

GRČKO-RIMSKA ANTIKA U JUGOSLAVIJI I NA BALKANU

V. naučni skup Saveza društava za antičke studije Jugoslavije, Skopje
26—19. IX. 1989.

(Institut za makedonski jezik »Krstе Misirkov«)

U »Historijskom zborniku XXXIX(1)/1986. prikazan je na str. 276—279, prethodni skup ovog Saveza koji je bio održan 1986. godine u Puli. Ondje će čitalac naći sve općenitije podatke o radu i redovitim skupovima Saveza. Ovogodišnji je susret organiziralo makedonsko Društvo uz financijsku pomoć Saveza republičkih i pokrajinskih zajednica za znanstveni rad u SFRJ. Sudionike su — kao i obično — pozdravili predstavnici najviših republičkih kulturno-prosvjetnih i znanstvenih institucija. Skup je pratila izložba publikacija iz oblasti klasičnih studija. Organizirani su obilasci Arheološkog muzeja i istodobno otvorene izložbe »Antički pokret u Jugoslaviji« te stručna ekskurzija u Stobi i Staro Nagoričane. Za pet dana rada bila su najavljena ukupno 82 referata, no održana su 52. I neki neodržani naći će se u zborniku Skupa — udovolje li autori svim uvjetima za to — no mi ćemo se ovdje baviti samo onim održanima.

U skladu sa zamisli o radu ovih skupova, referati su se odnosili na sva razdoblja od prapovijesti do suvremenosti, od korijena do posljednjih odjeka ili tumačenja klasične starine, a pripadali su znanstvenim disciplinama lingvistike, povijesti književnosti, arheologije i povijesti te stručnom području nastave klasičnih jezika.

Čak 35 referata obuhvaćalo je sadržaje koji su relevantni za povjesničarski rad, no za samo se četiri može reći da pretežno pripadaju povijesnoj struci. Na prvome mjestu ističemo referat Rajka Bratožea (Ljubljana) *Zgodnjekršćanska cerkev v Makedoniji in njen odnos do Rima (4—6. stol.)*. U nizu dosadašnjih radova o crkvi tog razdoblja na današnjem jugoslavenskom i na okolnim prostorima autor je već izgradio metodologiju kojom će iz raznorodne građe, od hagiografske do službenih koncilskih spisa, izdvojiti pouzdanu činjeničnu okosnicu i zatim je tumačiti. Njegov prilog racionalizira predodžbu o pitanju koje je neobično važno i za rani život Slavena na makedonskom prostoru, o rasprostranjenosti, prežitku i kontinuitetu institucionalnog kršćanstva. Prilog *Proces iščezavanja antičkih institucija na Balkanu* Momira Jovića pokreće, zapravo, staru dilemu kako se valja odnositi prema nasljeđu prethodnih povijesnih razdoblja u slijedećima. Dvije su krajnosti: prepoznavati doslovce i kao neizmijenjene stare institucije ili tvrditi da su one nestale bez ikakva traga. Istina je, znamo, po sredini: tekovine se ranijih razdoblja ugrađuju u kasnija i precobrazuju prema potrebama novog povijesnog konteksta. Precobrazba može biti i vrlo temeljita, ali polazne se točke ne smiju gubiti iz vida. M. Jović (Beograd) opredijelio se ipak za drugu navedenu krajnost, insistirajući na »iščezavanju«, »prestanku funkcioniranja«, »gašenju« i »okonačavanju ukupne antičke civilizacije«, s čime se ne možemo složiti, pogotovo ne dok njegov referat spominjemo između Bratoževa i referata Radoslava Dodiga (Ljubuški) *Antički kontinuitet u Hercegovini*, gdje je upravo predočen kontinuitet na čitavu

nizu životnih područja. Četvrti je iz ove skupine vlastiti prilog prikazivača, B. Kuntić-Makvić, *Tit Livije i treći ilirski rat*, gdje se na temelju interdisciplinarnе obrade predlaže i ispravak u čitanju izvora i izoštrenije gledanje na društveno-političke prilike Ilirika neposredno prije Gencijeve pada i zatim u novoj organizaciji koju je uspostavio Rim.

Među jezikoslovnim i književnopovijesnim priopćenjima ističu se izravnim doprinosom istraživanju nacionalne povijesti referati Olje Perić (Zagreb) *Ablativ apsolutni u hrvatskim srednjovjekovnim ispravama* i Vesne Cvjetković-Kurelec (Zagreb) *«Virginija» Dimitrija Demetera — jezično-povijesni osvrt*. Prva je autorica klasificirala formule u ablativu apsolutnom iz prvorazredne hrvatske izvorne građe. Pretežno su to datacije isprava, dakle standardni dio sazdan od elemenata različite stalnosti. Autoričino je gledište na prvomu mjestu jezikoslovno: formule je grupirala od posve pravilnih, «klasičnih» ablativa apsolutnih do onih gdje je sasavljač isprave ili pisar pogriješio ili unio ponešto što je odgovaralo jeziku njegovu okruženju. Polazeći od te klasifikacije, može se dalje istraživati o provenijenciji formulâ, o predlošcima sastavljača, praksi pojedinih kancelarija — sve do toga da se mogu dobiti relevantni argumenti u dokazivanju autentičnosti isprava. Druga je autorica istraživala književno stvaralaštvo Dimitrija Demetera na njegovu materinjem novogrčkom jeziku, a pritom iznijela izvanredne podatke o zagrebačkoj zajednici Grka u dijaspori, o njihovoj vjerskoj zajednici i školi uz nju koju je pjesnik pohađao te o izgradnji crkve.

Milena Jovanović (Beograd) iznijela je u referatu *Neki primjeri profesionalne terminologije na latinskom jeziku u zvaničnoj upotrebi u Vojvodini u XVIII. i XIX. veku* jezičnu građu koja pruža podlogu povijesnoj analizi, osobito s gospodarskog i socijalnoga gledišta. Priopćenje Dragutina Ognjanovića *Deca u helenskoj književnosti* načelo je vrlo izazovno socijalno pitanje grčkog društva, odraženo u lijepoj književnosti od Homera nadalje. Autor je izlagao pretežno s književno-povijesnoga gledišta i odlučio se za esejističku formu, što je — može se reći — upravo upozorilo na to da je moguća i potrebna komplementarna povjesničarska analiza. Hrvatini Jurišić (Sinj) izvjestio je o *Nepoznatu Ciceronovu kodeksu u Imotskom*. Opisavši vrijedni kodeks i upozorivši na neke — čini se — osobite inačice u Ciceronovim tekstovima koje on sadrži, nastojao je autor utvrditi kako je kodeks dospio do nas i kome je pripadao.

Na ovo se nadovezuje niz od čak dvanast priopćenja koja se bave literarnim radom povijesno relevantnih ličnosti, od klasične starine do najnovijeg doba, ponekad pažljivo uzimajući u obzir povijesni kontekst, ponekad ga samo naznačujući u potrazi za odrazima antike u modernu stvaralaštvo, no uvijek nudeći nove podatke koji dopunjuju povijesnu rekonstrukciju o vremenu i djelatnosti osobe o kojoj je riječ. S izrazitim akcentom na povijesnom kontekstu govorio je Branimir Glavičić (Zadar) o *Sudbini Marulićeva djela 'De humilitate et gloria Christi'*. Takav je naglasak dobro prisutan i u priopćenju Aleksandra Popovića (Beograd) o *«Etimološkom rečniku» Julijana Apostate* te Darinke Nevenić-Grabovac (Beograd) i Endjela Sedaja (Priština) o radovima Ilije Crijevića odnosno Petra Bogdanija.

Povijesni je kontekst manje istaknut u referencata koji su pisali o književnom radu Jordana Hadžikonstantinova (Ljubinka Basotova, Skopje), Grigora Prličeva (Vesna Dimovska i Vitomir Mitevski, Skopje), Vlaha Getaldića koji je preveo na latinski Gundulićeva *«Osmana»* (Pavle Knezović, Sarajevo), Ivana Česmičkog (Bojana Sijački-Manević, Beograd), Đure Matije Šporera (Dušan Mihailović, Beograd) i Dositeja Obradovića (Miodrag Stojanović, Beograd).

Petnaest daljnjih priopćenja zasniva se dijelom ili potpuno na građi arheološke provenijencije. Sva su korisna i za historiografski rad, a neka već nude i

povjesničarske zaključke. Prirodno je, s obzirom na mjesto gdje se skup održavao, što se u ovoj skupini većina radova ticala područja današnje Makedonije. Tako je Eleonora Petrova (Skopje) govorila o lokalizaciji rudnika srebra Damastiona (*Pajonija i Damastion*), Margarita Mileva (Skopje) o specifičnostima Dionizova kulta (*Dionis vo severna Makedonija*), Viktorija Sokolovska (Skopje) o helenističkoj keramici (*Povardarjeto vo svetlost na helenistička keramika*), Nade Proeva (Skopje) o *Onomastici i etničkoj strukturi zapadnog dela SR Makedonije u rimsko doba*, Vera Bitrakova-Grozdanova (Skopje) o Kibelinu kultu (*Likovnite pretstavi na Kibela od Varoš i nejziniot kult na tto to na SR Makedonija*), Hristo Melovski (Skopje) o glasovitim keramičkim ikonama iz makedonske Vinice (*Natpisite na keramičkite ikoni od Viničko kale*), a Radmilo Petrović (Prilep) o topografiji te regije (*Lokalitet Viničko polje*). Ovoj skupini valja dodati još i priopćenje Sonje Zogović (Prilep) *Pelagon — heroj eponim na Pelagonija*, pa će biti jasno da su ovi radovi zapravo dali presjek starina SR Makedonije od legendarnih vremena preko rane i kasne antike do ranog srednjeg vijeka.

Obližnjih su se krajeva ticali referati Dragoslava Srejovića (Beograd) *Felix Romuliana*, Aleksandrine Cermanović-Kuzmanović (Beograd) *Rimska skulptura u Srbiji i Dubravke Ujes* (Beograd) *Utica helenske kulture kao faktor spoznavanja na teritorijama Dardanacâ i Tribalâ u vreme od VI. do IV. veka pr.n.e. sa osvrtom na pojavu i upotrebu novca*. Prva dva, popraćena nizom dijapozitiva, dala su izvanredan uvid u antičko umjetničko blago SR Srbije, posebno Ganzigrada identificiranog kao *Romuliana*.

Referentice Marijana Rici (Beograd) i Jelena Tarabić-Azinović (Zagreb) izabrale su i obradile svaka po jedan natpis koji ne potječe s teritorija današnje Jugoslavije. Prva se pozabavila jednim maloazijskim natpisom kulturna sadržaja, a druga je predložila dataciju i tumačenje povijesnog konteksta za natpisni Zakon o gimnazijarsima iz Beroje.

Najšire je teritorijalno i vremenski svojim referatom *Predstavata na božica-ta-rodilka vo antikata, predistorijata i sredniot vek* zahvatio Nikos Čausidis (Skopje), ponudivši vrlo atraktivnu sistematizaciju motiva božice-rodilje, a domaćin skupa Petar Hr. Ilievski obradio je prema mikenskim tekstovima na linearnom B-pismu temu *Mikenskiot Troen heroj i homerskite herojski iminja*. Lingvistička obrada građe tradirane na arheološkim nalazima poslužila je autoru da identificira elemente mikenske civilizacije u klasičnoj grčkoj mitologiji i epici.

Ovdje smo poimence naveli one održane referate koji su od interesa za povijesnu znanost. Među preostalima bilo ih je koji su zalazili u područje medicine, matematike, prava, slavistike, povijesti umjetnosti i filozofije. Premda njih nismo posebno spominjali, morali smo ovdje spomenuti većinu radova s ovogodišnjeg skupa Saveza društava za antičke studije Jugoslavije. To je uvjetovano i obuhvatnošću povijesne znanosti, ali još i više obuhvatnošću antičkih studija. Kao što je antika upletena u povijest čovječanstva, za neke regije čak od prapovijesti, danas praktički za čitav svijet, tako i antički studiji nalaze svoje mjesto u izučavanju svih velikih povijesnih razdoblja i interferiraju s istraživanjima najrazličitijih društvenih i prirodnih znanosti.

V. skup Saveza iznova je to potvrdio.

Bruna Kuntić-Makvić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 50 d

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH